

MAGYAR VILÁG

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL:
II. KER., FŐ-UTCZA 4. SZ.
KÉZIRATOKAT NEM ADUNK VISSZA.

TÁRSADALMI ÉS SZÉPIRODALMI HETILAP.
MEGJELENIK MINDEN VASÁRNAP.

ELŐFIZETÉSI ÁR:
Égész évre 10 K. Negyedévre 2-50 K.
Félévre 5 K. Egyes szám ára 20 fill.

FŐSZERKESZTŐ:
DR. DEMJANOVICH EMIL
(telefon-száma: 57-70)

SZÉPIRODALMI FŐMUNKATÁRS:
LAMPÉRTH GÉZA

FELELŐS SZERKESZTŐ:
CSUDÁKY BERTALAN
(telefon-száma: 41-24)

TARTALOM: Magyar nyelv a hadseregben és a görög katolikus egyházban: *Vinitius*. — Dalok: *Krüzseli Erzsike*. — A munkási püspökség és a Rákócziak: *Fraknoi Vilmos*. — Az én kenyeres pajtásom: *Lampérth Géza*. — Nausikaa: *Kozma János*. — Kaukázuson keresztül. VIII.: *Csudáky Bertalan*. — Irodalmi vágyak: *Gereben*. — Irodalom és művészet: *Ör*. — A hétről. — A szerkesztőség üzenetei. — Egyről-másról.

Magyar nyelv a hadseregben és a görög katolikus egyházban.

Interview, írta: *Vinitius*.

I.

Mindig sejtettem, hogy a magyar vezényszó és a magyar liturgia közt valami okozatos összefüggés létezik, vagy éppen az egyik talán még rivalisa is a másiknak.

Ohajtottam tehát tisztán látni e kérdésben s engedelmet kértem a gör. kath. magyarok országos bizottságának elnökétől, hogy őt e tárgyban angol módra alaposan kikérdezhessenem.

— Jól van, angol barátom — felelte az elnök — jöjjön el hozzám holnap délután 5 órakor *five o'clock* theára, akkor rendelkezésére állok. Ugyis szükségét érzem annak, hogy valami beszámolófélt nyújtsak, mielőtt az országos bizottság legközelebbi nagygyűlését összehívánk.

Pontosan megjelentem az elnök Nagy János-utcai villájában. A verandán már készen várt reánk a thea és én — hogy időt ne veszítsünk — nyomban megkezdtem a kikérdezést, melynek eredményét stenografiai jegyzeteim alapján szóról szóra, ime, itt közlöm:

Én: Van-e valami sejtelmem arról, hogy a magyar vezényszó és a magyar liturgia közt valamelyes belső kapcsolat létezik?

Elnök: Valami talán van. Mikor a római zarándoklatról hazatértem, kíváncsi voltam, hogy jött-e valami értesítés *gróf Revertera* vatikáni nagykövettől zarándoklatunkról? A külügyminisztériumban nem volt bizalmas ismerősöm, elmentem tehát a kabinetirodába, melynek egyik későbbi osztályfőnökével — akkor még csak udvari tanácsos volt — miniszteri fogalmazó korunkban a budai kaszinóban ismerkedtünk meg s jó barátok voltunk. Azonban ő vagy nem tudott, vagy nem akart felvilágosítást adni s nem is vállalkozott arra, hogy utána nézzen a dolognak. Tőle azonban megtudtam, hogy engem a Ballplatzon (külügyi palota) amolyan szenteskedő rebellis-féle embernek néznek. Ebből megértettem, hogy gróf Revertera, a kinél Rómában kétszer tettem látogatást, miért fogadott engem első ízben oly *édeskes*, másodízben pedig oly *fanyar* arcczal? Azért: mert első ízben — bajunk lévén a fogadtatás miatt — egy kelepczébe került, később pedig egy abból szerencsésen kiszabadult forradalmárt látott bennem.

Gondolja csak: én és forradalmár! Még pedig amolyan keresztes vitéz! Hát hiszen nem tagadom, hogy egészben véve konzervatív közbíró felfogásom daczára, bennem is van egy kis kurucz vér, de az igazat megvallva, én sohasem pályáztam sem kurucz, sem semmi-féle más politikai jellegű dicsőségre, különösen pedig nem pályáztam erre a magyar liturgia zászlaja alatt s ezt képes vagyok igazolni is, ha kell. Igazolni tudom nevetesen, hogy csak abban a biztos reményben vállalkoz-

tam az orsz. bizottság elnöki tisztére, miszerint missióm a római zarándoklattal véget ér s ennek megtörténtével püspökeink és a kormány veszik kézbe ügyünket, én pedig visszaadhatom magamat közgazdasági hivatásomnak és családi kötelességeimnek.

Nem az én hibám, hogy másként történt s én még a Főrendiház engem annyira kiütetető jegyzői tisztéről is kénytelem voltam lemondani, hogy elvállalt missióm-nak minél több időt szentelhessek.

De hogy visszatérjek a kérdésre: a keleti egyházak története bizonyítja, hogy jelenlegi egyháznyelveinknek oltárra jutása sehol és soha sem történt meg fejedelmek kezdeményezése vagy legalább hozzájárulása nélkül, ami természetesen is, mert minden egyházi nyelv, mint *elő* jutott az oltárra, már pedig az élő nyelveknek oltárra jutása még egyenlevő országokban is közelről érinti az állam érdekeit. A mi esetünkben az Uralkodó támogatása nélkül annál kevésbé lehet sikerre számítani, mert koronás Királyunk egyúttal Főkegyura is egyházunknak s ezenkívül a hazánkban fennálló többnyelvűség miatt ügyünk a nemzetiségi kérdéssel is összefüggésben van.

Köztudomású, hogy a multban az uralkodóház uniópolitikája, különösen a mai gör. kath. egyházmegyék felállítására, alkalmával nem kedvezett a magyarságnak: a mennyiben az óhitű magyarokat úgy osztotta be az egyházmegyékbe, hogy sehol se képezzenek többséget. A kényuralom idejében a bécsi kormány csakugyan minden elkövetett, hogy a kisebbséget képező magyarajkú híveknek a nemzetiségi többségek által való felszívását lehetővé tegye.

Az alkotmány helyreállítása csak keveset változtatott a helyzeten, mert a lábrakapott egyházellenes szellem miatt nemzet és kormány nem tudták megérteni, hogy az uniópolitikának magyar nemzeti irányban való folytatása nagy szolgálatot tehetne a magyar államnak. A hajdudorogi vikárius felállítására volt az egyetlen lépés, mely javunkra történt, ami, ha nem mozdította is lényegesen elő ügyünket, de mindenesetre fontos esemény volt annyiban, amennyiben jelenleg uralkodó koronás Királyunk és Főkegyurunk atyai jóakaratait dokumentálta. Abból azonban, hogy engem a bécsi külügyi palotában rebellisnek néztek, mindenesetre azt kell következtetnem, hogy a koronához közel álló bécsi körökben még mindig protezsálják a nemzetiségeket a magyarság rovására, ami más szóval annyit jelent, hogy bizonyos bécsi körök a korona viselőjének nemcsak *haduri*, hanem *főpatronusi* jogköréből is fegyvert szeretnének kovácsolni a magyar nemzeti törekvések ellen.

Ha tehát képletes szóbeszédnél több az, hogy a bécsi Burgban van egy diófaszékény, melyben a Hadúr és Főkegyúr rezervált ügyeit őrzik, akkor némi valószínűséggel lehet következtetni arra, hogy a magyar vezényszó és a magyar liturgia más-más fiókban, de közeli szomszédságban vannak egymással. Ennyi az, amit erre a kérdésre válaszolhatok.

Én: De ha így áll a dolog, akkor miért nem gondoskodtunk először arról, hogy az országos bizottság akár a római zárandoklat előtt, akár utána a korona elé is járuljon?

Elnök: Nem hiszem, hogy bennünket e részben valami mulasztás terhelne. Igazunkat első sorban egyházi úton akartuk keresni s ez nem zárta volna ugyan ki, hogy még a római zárandoklat előtt a Főkegyúr elé lépünk, de köztudomás szerint a korona elé az út a kormányon át vezet, ezt az utat pedig egyelőre kerülni akartuk, nehogy már kezdő lépéseinknél is azzal gyanúsítsanak bennünket, hogy politikát csinálunk a lelki szükségből.

Azt előre tudtuk, hogy Rómából visszatérve, a kormány támogatására is szükségünk lesz, Rómában pedig megtudtuk, hogy az a kosár, amelyet az 1896. évi pápai tilalom elleni felszólalásra a Kúria a magyar kormánynak adott, csakis a kormánynak szólt, nem pedig a koronának is, mert ott az a meggyőződés, hogy a délszlávok és a csehnek esetleges mozgolódásai miatt, — melyek pedig semminemű kauzális nexusban nincsenek a mi ügyünkkel s legfeljebb csak ürügyül szolgálhatnak ellenünk, — a Korona elleni a magyar oltári nyelv szentesítését s azért az ügyünk érdekében történő diplomáciai lépéseket Róma eddig nem vette komolyan, hanem csak diplomáciai játéknak nézte.

Ezenfelül megtudtuk azt is, hogy a Szentatya kezeihez átnyújtott emlékiratunk nem a Propagandának adatott át, mely azt eddig tárgyalta, hanem az államiitkárság kebelében működő *Extraordinaria congregatio*nak, amiből arra lehetett következtetni, hogy maga a Szentiszék is számol azzal, miszerint zárandoklatunkat egy újabb diplomáciai akció nyomában fogja követni.

Mindaz, amit Rómában megtudunk, csak megerősített bennünket abban, hogy szükségünk van a Korona egyenes pártfogására. Tényleg már alakuló ülésünkben elhatároztuk, hogy a zárandoklat befejeztével a Korona elé külön kérvénnyel fogunk járulni s egyelőre is nem n ulasztottuk el a zárandoklatunk tényét és célját a kormány úján, még útrakelelünk előtt, hódolatteljesen bejelenteni a Felsőnek, s erre vonatkozó legalázatosabb felterjesztésünkhöz magyar és német nyomtatott példányban a Szentatyának átnyújtandó emlékiratunk szövegét is mellékeljük.

Ez a felterjesztésünk azonban, sajnos, soha sem jutott el a Felső elé. Hogy miért? azt nem tudom, de valószínű, hogy Wlassits akkori kultuszminiszternek is tudomásra volt a diófa szekrényről. s mint aktív miniszter, nem igen merészelt benne kotorászni.

Egyáltalában úgy tapasztaltam, hogy ő fázott a mi «kényes» ügyünkötől. Azért később — felhasználva Vályi püspök úrnak Budapesten időzését — vele együtt egyenesen Széll Kálmán kormányelnökhöz fordultam s őt kértük fel a legfelsőbb kihallgatás kieszközölésére, miután már bírtuk Firczak püspök úr ígéretét, hogy ő is részt fog venni a deputációban.

Alkalmul a hódolatteljes tisztelgésre a zárandoklatról kiadott Emlékkönyvünk példányának átnyújtását szándékoztunk felhasználni s ehhez fűztük volna kérvényünket, melynek szövegét már régen előkészítettük. Széll Kálmán készségesen megígérte az audientia kieszközölését, de később ügyünk megvilágítása végett egy memorandumot kívánt be Vályi püspöktől, s mire az elkészült, kormánya megbukott, úgy, hogy a memorandumot Vályi már csak az új kormányelnöknek — *Tisza Istvánnak* és mint kultuszminiszternek, Berzeviczy Albertnek nyújthatta át.

Gondoltam arra is, hogy mint a Szentatya elé, úgy Főkegyurunk elé is közvetlenül járuljunk s ily módon sarokba szorítsuk és felmelegítsük kormányunkat. Tapogatóztam is abban az irányban, hogy számíthatnánk-e bátorító felettre, de a rendelkezésemre álló összeköttetések nem voltak oly erősek, hogy azokra biztosan építhetnem volna.

Az emlékkönyv nagy díszszel kiállított tisztelet-példánya e szerint kárba ment. pedig ez lett volna a legjobb alkalom a Felső elé járulni, de ezt Széll Kálmán kunktátoroskodása miatt elszalasztottuk. Azóta pedig a politikai viszonyok zavarossága miatt nem is gondolhattunk arra, hogy ügyünket a Korona elé vigyük.

Én: Ha szabad kérdeznem, mit csinált Tisza és Berzeviczy a Vályi memorandumával?

Elnök: Nem tudom, de azt hiszem, semmit. Tisza és Berzeviczy elé jó reményekkel néztünk, mert mind-

ketten a mi vidékeinkről valók s ismerik a mi egyházunk ügyeit. Én Tiszától azt vártam, hogy ő azon kisebb katonai engedmények pótlására, melyeket Bécsből a magyar vezényszó helyett kapott, ki fogja nyitni a diófaszekrénynek azt a fiókját, melyben a magyar liturgia nyugszik. Nem szuggeráltam ezt neki, mert közvetlenül kormánya lépése előtt ezzel az eszmével kosarat kaptam egy másik államférfiútól, akinek ítéletére nagyobb súlyt fektettem.

Tiszával kétszer beszéltem a mi ügyünkötől. Először néhány nappal azelőtt, hogy kormányelnöki megbízatását megtudtuk. Nagyon melegen találtam s úgy láttam, hogy teljes mértékben felfogja ügyünk horderejét. A második beszélgetés alkalmával már sokkal hidegebb volt. Valószínűleg, mint előbb Széll, úgy most ő is felült az új honfoglalóknak, akikről segítséget várt az obstrukció ellen. Különbösen régi átka volt a szabadelvű kormányférfiaknak, hogy mikor kormányra léptek, egyszerre kicsúszott lábaik alól erős meggyőződésük integritása, de azt megint visszanyerték, mikor már megbuktak.

Egy szóval, mikor másodikban beszéltem vele, már a bajt nem elvi. hanem személyi ellentétben kereste s különben is helytelen útra tévedt, mert kísérleteket tett arra, hogy a *görög leleti* egyházba vigye be a magyar liturgiát, ami — ha sikerül — könnyen a magyar ajkú görög katolikusok közt is schismatikus mozgalmat idézett volna elő.

Berzeviczyről úgy láttam, hogy nem nézte oly hálátlan thémának a magyar liturgiát, mint Wlassits s nem is engedte magát úgy befolyásoltatni a honfoglalók által, mint Széll vagy Tisza. Ezt fényesen dokumentálta is egy bizalmas természetű ügy helyrehozásával, melyet Wlassits elrontott. Neki köszönhetjük a liturgikus könyvek újbóli kiadásának és fordításának organizálását is.

Én: Mi igaz van abban, amit beszélnek, hogy elnök úrnak valami affairje volt gróf Apponyival a magyar liturgia miatt?

Elnök: Egyike az amaz izléstelen híreszteléseknek, melyekben már annyi részem volt.

A való annyi, hogy ő volt az az államférfiú, akinél néhány nappal a szabadelvű pártból való kilépése előtt — megpendítettem azt az eszmét, hogy a magyar liturgia egyike lehetne azoknak a kompenzációs tárgyakkal, melyeket a koronánál el lehetne érni, ha a magyar vezényszó követelése letétné a napirendről. Beszélgettünk a dologról, de ő nem adott egyenes választ, csak azt a megjegyzést tette, hogy ha a magyar vezényszó sikerül elérni, akkor a magyar liturgia bizonyára magától jönni fog. Nem tagadom, hogy én e választ kosárnak vettem, de megnyugodtam benne.

Lehet, hogy valami indiskréció következtében egyesek a beszélgetést elferdítették s nem lehetetlen az sem, hogy a haladó kormányfival való konvencia gyanújában állok előtte. Tényleg én mindig készen voltam arra az eshetőségre, hogy a magyar oltári nyelv szentesítése ügyében szerencsés leszek a Korona elé jutni s ez volt oka annak, hogy mint a főrendiház tagja, közjogi kérdésekben mindig kitarítottam a konzervatív álláspont mellett. Ez az eszemenet befolyásolta részben azt a főrendiházi beszédemet is, melyről Petronius «Egyházi könyveink és a klauzula» című cikkében említett tette.

Az autonómiát szervező kongresszusban gróf Apponyi Albert zászlója alatt küzdöttem s az a válasz, melyet ő a kultuszárca átvételekor tisztelgő küldöttségünknek adott, mindenkit megnyugtathat, hogy az a miniket lekötő tény, melyet Petronius legutóbb V. B. T. T. című cikkében megörökített, nem lesz velünk szemben az utolsó. (Folytatjuk.)

A nő a közmondásokban.

Egy lúd, két asszony: egész vásár. (Magyar.)

Nincs hamisabb víz az asszonyok könyhullásánál. (Magyar.)

Szalmaférfi is aranyasszonyt érdemel. (Magyar.)

Nem titok, amit két asszony tud. (Magyar.)

Könnyebb egy zsák bolhát őrizni, mint egy asszonyt. (Magyar.)

A szép asszony is, ha megvénül, rút időket él. (Magyar.)

 Dalok.

I.

Lassankint majd belétörődöm,
Hogy nem szeretsz már engemet.
Zokogva régen nem tűnődöm:
Szívem talán, gyógyul, feled...

De sokszor még kigyúl a bánat,
Mint tüzfény néma éjeken
S ilyenkor azt a régi vágyat
Utánad újra érzem!...

II.

Szeretlek-e ma is még úgy, mint régen?
Hévit-e még a titkos régi láz?
Szeretlek-e?... Szívem hiába kérdem,
Csak néma csend van ott, csak néma gyász...

Dalok se szállnak, sóhajok se kélnek,
Én hozzád már nem énekelhetek;
Játékszerű a síró őszi szélnek,
Mért szállanátok
Bús kis dalok, — ti hulló levelek...

Krüszelyi Erzsike.

A munkácsi püspökség és a Rákócziak.

Irtta: **Fraknói Vilmos.**

Baráti kéztől jött sorok felhívták figyelmemet arra a cikkre, amelyben Zsatkovics Kálmán, a «Magyar Világ» hasábjain, a fentebbi cím alatt közzétett dolgozatot (ugyanezen lap 33-ik számában) nagybecsű részletekkel kiegészítette.

A tudós cikkíró egyebek között a következő megjegyzést teszi:

«Mivel 1689-ben, De Camelis kinevezetése idején, Rákóczi Ferencz nem volt fejedelem, hanem csak egyszerű sárosi főispán és mivel Magyarországon a katolikus püspökök kinevezési joga kizárólag és föltétlenül csak a koronás királyt illeti, az ő személyes főkegyúri jogánál fogva; teljességgel nem értem, mi okból és mi alapon látott Rákóczi Ferencz a De Camelis kinevezésében magára nézve jogsérelmet?»

Ebből a megjegyzésből többen azt vélték kiolvashatni, hogy Rákóczi Ferencz ellen «bár kiméletes formában, a jogbítorlás vádjá emeltetik».

Noha kétségtelennek tartom, hogy ilyen intenció a cikkírótól teljesen távol áll és így vád hiányában a védelem szükségessége nem forog fön: mégis nem tartom feleslegesnek, a hozzám intézett felszólításnak megfelelően, Rákóczi Ferencz jogi álláspontját megvilágosítani.

A munkácsi püspökség helyzete, a főkegyúri jog szempontjából, a mult időben a többi magyarországi püspöki székektől lényegesen eltérő volt.

Werbőczy István az ő híres Hármaskönyvében az érvényre emelkedett jogi elveket formulázván, a magyar király főkegyúri hatóságának jogzímei sorában első helyen kiemeli azt, hogy a magyar királyok «mivel az ország összes egyházait, püspökségeit, apátságait és prépostságait ők alapították, az alapítás tényével a kegyúri kinevezés, választás és javadalom adományozás teljes hatalmát szereztek meg».

Már pedig a munkácsi püspökség nem királyi alapításnak köszöni eredetét.

Ismeretes, hogy Koriatovics Tódor orosz herceg 1397-ben Zsigmond királytól adományul nyervén, a munkácsi uradalmat, itt vagy ő maga vagy neje görög szerzetesek számára monostort alapított, amelynek feje a görög katolikus lakosság körében főpásztori joghatóságot volt hivatva gyakorolni. Így tehát úgy, mint magánalapítók által létesített latin szerzetes apátságok és prépostságok, a királyi kegyúri jog határain kívül állott.

Nem is találjuk annak nyomát harmadfélszázad lefolyása alatt, hogy a munkácsi püspöki szék betöltése

királyi kinevezés alapján történt. Sőt az a tény, hogy munkácsi püspök a királyi ünnepélyes diplomák záradékaiban egyenként felsorolt főpapok sorában sohasem fordul elő, továbbá hogy az országgyűléseken sohasem jelent meg: kétségtelenül teszi, hogy kinevezése a közjogi érvényességű aktus föltételeit nélkülözte.

A munkácsi főpapi széknek a XV. század folyamán gyakorlatban levő betöltése módjáról tudomásunk nincs. A XVI. században az a sajátságos eljárás követte, hogy a püspökök, a munkácsi zárda szerzeteseinek hozzájárulásával, utódjukat maguk nevezték ki, és ezen jog gyakorlásához esetről-esetre a királyi fölhatalmazást eszközölték ki. Fenmaradt János Zsigmond erdélyi fejedelemnek, mint magyar királynak 1561-ben kiállított ilyen felhatalmazó okirata és 1569-ből a munkácsi püspöknek ilyen felhatalmazás megadásáért Miksa királyhoz intézett folyamodása.

De a XVI. század harmadik negyedében más gyakorlat lépett életbe. A munkácsi uradalom hatalmas birtokosai a Magócsiak, a püspökség alapításának és dotációjának magánjogi természetére támaszkodva, maguk vették igénybe a munkácsi püspök kinevezésének jogát, amelyekre utódaik Esterházi Miklós nádor és a két Rákóczy György fejedelem szintén ragaszkodtak. Ezt a tényt 1642-ben beregmezei papok és világiak hitelesen fölvetett tanúvallomásai kétségtelenül felderítik. A kinevezés a papság részéről megejtett választás alapján történt.

A magánbirtokosok eljárása ellen a korona részéről kifogás nem emeltetett; a mire alkalom azért sem nyílt, mivel a jelzett időben a munkácsi püspök, a papsággal és a néppel a görög keleti szakadás egyházához tartozott, s így a kinevezett főpap részére a római szentszéktől megerősítés kieszközölése szükséges nem volt.

Igy tehát «érthető és megmagyarázható» az, hogy Rákóczi Ferencz a nagyatyja és atyja által tényleg és ellenmondás nélkül gyakorolt kinevezési jogra támaszkodva, sérelmet láthatott abban, hogy az ő megkérdése és meghallgatása nélkül 1689-ben a római szent szék és Lipót király a munkácsi egyházmegyének főpásztort adtak.

Az én kenyeres pajtásom.

Irtta: **Lampérth Géza.**

... Add meg a mi mindennapi kenyérünket — imádkozunk s a jó Isten jól tudja, hogy mi «boldog pestiek» ilyenkor jőféle ropogásra sült, piros héjú s puha, tömör barnabélű rozskenyérré áhítózunk. És nem is szegi szárnyát a mi föltörékvő fohászunknak, hanem meghallgatva kegyelmesen: beszállítatja nekünk minden reggel a mi mindennapra valónkat Soroksárról...

Mikor úgy a reggeli órákban látom az utcán, az üzletek előtt a kenyeret szállító kocsikat, mindig eszembe jut Bunkó Marczy, a nagyfejű Bunkó Marczy, az én kedves kenyeres pajtásom és szeretném odakiáltani a kenyeres embereknek, asszonyoknak: hozzatok nekem holnap reggel kukoriczakenyeret, szép, viritó sárga bélű kukoriczakenyeret, amilyent a Marczy pajtásom szokott volt hozni!

És különösen mostanában rémlett gyakorta elmébe a Bunkó Marczy nagy feje, ilyen tájban kötődött a mi nagy barátságunk. Emlékszem, november egy csúf, zimankós délelőttjén, mikor egyszerre csak ráborult a mély téli csöndesség a határra... szakadt naphosszat a hó, sikongett a Bakony szele s befűtá az utakat... be még azt is, amely a Gyertyánosba vitt, pedig az délről esik a Balaton fölül és jól megvédi a Cser-tető. Mert amíg azt be nem fűtá, addig a Marczy gyerek nem jött föl oskolába. (Akkor még nem vették olyan szigorúan a tanfelügyelő urak — de Marczinál hiába is vették volna.) Ott künn, a Gyertyános erdőn segített napestig apjának dögnetni a szalfákat s ázni a tuskót, azért nem jöhetett Marczy pajtás az iskolába.

— Ni, a Bunkó. A Marczy... üdvözölték a gyermekek, mikor bedugta nagy, fekete fejét ajtón.

A Bunkó-gyerek pedig nem szót egy szót se; lesütötte a szemét, hátra ment s komoly méltósággal beült a számápadba.

Az öregebbek utána sompolyogtak, körülállták. Aki hátul volt, az meghúzta a haját s mikor visszafordult, elől a rongyos dolmányán rántott valaki egyet...

Mi apróbbak összebújtunk a kályha mellett, a számológép mögé és onnan bámultuk a Marczy nagy fejét. Néha alattomban, sunyi kárörömmel össze-összevagyogtunk...

— Na má! — fakadt ki Marczy végre. Egyebet nem szót, hanem ütni akart s ha üt, valaki bizony megkeserülte volna. mert hatalmas vasgyűrű öklei voltak! Mikor belépett a rektor úr, Marczy leeresztette a kezét, a nebulók helyrebbentek. Énekeltünk, imádkoztunk, aztán kezdődött az iskola.

Bunkó Marczyt csak akkor vette észre a rektor, mikor előle a hatodik osztály kivonult a táblához számolni. Magához intette, megmagyarázta neki, hogy az idén még egyszer újra fogja kezdeni az első osztályt, hanem most már aztán tanuljon valamit, mert jövőre kimúlik az iskolából és holta napjáig számár marad. Aztán odaültette az első padba. épen én mellém. Olyan volt közöttünk, mint a Miska juhász csacsija nyáron a birkák között.

Czingár, vézna gyerek voltam és szörnyen tetszett nekem a tagbaszakadt Bunkó Marczy szomszédsága. Össze is barátoktunk hamarosan.

Marczynak nemcsak a feje volt nagy, hanem a tarisznyája is. A feje szegénynek, meglehetősen üres volt, mert — bárhogy kopogtatta is a rektor úr rettegéit mogyorófa pálcájával — hiányoztak biz' abból még az abécédé cifralábú betűi is... Hanem a tarisznyájában, óh abban reggelenként volt valami!

Ugyan mi lehetett a szegény Bunkó Marczy tarisznyájában?

— Bizony nem volt abban paprikás szalonna, se préshurka, se pörcc, de még csak sült krumpli se, mint a többi gyerekekben, csak egy darab kenyér volt benne, az se más, hanem — kukoriczakenyér. Valóságos tiszta kukoriczakenyér, amilyen nem volt rajta kívül senki másnak az egész iskolában. Csak úgy virított a kezében, mikor reggelenként, az evés ideje alatt, nagy szegyenkezve előhúzta... Dehogy gondolta szegény Marczy s dehogy gondoltam magam is, hogy az az ízetlen, sovány kenyérdarab legyen a mi sírig tartó nagy barátságunk talpköve. Pedig az lett.

Úgy történt, hogy mikor egyszer is nagy kellelenül majszolgatta a száraz reggelijét, néztem... néztem... és végtelenül megsajnáltam Marczy pajtást. Megkínáltam az én «kalácskenyeremből» (így hívtuk a fehér kenyeret) s véletlenül törtem egy darabkát az övéből. De mennyivel jobb volt az nekem, mint a magamé!

— Te Marczy, — biztattam, — cseréljünk kenyérral.

— No hát!

És azután minden reggel cseréltünk. Sőt később az almám, diómát is kérte Marczy és én azt is odaadtam szívesen — cserébe a sárga kukoriczakenyérért.

A gyerekek eleinte csudálkoztak, de mikor megkóstolták, ők is valósággal ostrom alá vették Marczyt és rám licizáltak a kukoriczakenyérért. Bezzeg, nem húzították többet a haját, nem hajigálták dióhéjjal, sőt kedves Marczynak nevezték. Volt olyan, aki krajczárt — persze a griffipénzét — is ígért neki. De Marczy ezentúl is mindig csak velem cserélt, megmaradt az én hűséges kenyerespajtásomnak.

Hogy a többiek mit szerethettek abban a sovány, sokszor sületlen, édes-keserű kukoriczakenyérben, azt bizony máig sem tudom. Talán a változatosságot. Hanem én, én úgy gondolom, hogy először — a Bunkó Marczy

szegénységét szerettem meg benne olyan nagyon... Aztán később — tudja Isten — ízlett is, valósággal ízlett.

Az esteli, meg a reggeli imádságomban én úgy mondtam akkor — rám is szót édes anyám sokszor — add meg a mi mindennapi kukoriczakenyerünket... És a jó Isten meg is hallgattok. Míg a zord téli napok tartottak, minden reggel elküldte, amit kértem. Bunkó Marczyval, az én kedves kenyerespajtásommal.

Hanem mikor tavaszodni kezdett, azaz hogy nem is kezdett, csak épen a nagy hófúvatok tűntek el a gyertyános útról — hát egyszer csak kimaradt a Bunkó-gyerek az iskolából. Nem szót senkinek, de nekem megsúgta utolsó nap, hogy többet nem jön föl. Aztán megbeszéltük, hogy kenyerünket azért kicseréljük. Majd ő megvár a falu végén, a Szegő Tamásék kertje alatt, mikor megy az erdőre.

Úgy is történt.

Csak az volt a baj, hogy egy kissé elszámítottuk magunkat én jóval nyolcz óra után értem az iskolába.

A jó öreg tanítóm, akinek azt füllen tettem, hogy dísznőpörkölésen voltam, keményen megpirongatott és azt mondta, hogy ha ez még egyszer ismétlődik, hát akkor a mogyorófpálczával gyűlik meg a bajom. Most pedig itt maradok ebédre.

Elpityeredtem, de csakhamar megvizsgáztalódtam.

Hisz zsebemben volt a kukoriczakenyér!

Sohasem ettem olyan jóízű ebédet.

Hanem azért máskor okosabban csináltuk a dolgot s többé nem késtem el. Pedig egész márczius végéig mindig összejöttünk Marczyval, kenyércserére, a Szegő Tamás kertje alatt. Többet aztán nem.

Mert úgy történt, hogy egy hűvös alkonyaton, épen mikor én az iskolából hazaérkeztem, csak beállított hozzáink a vén Bunkó. — Lennénk olyan jók. — mondá csöndes szomorúsággal — adnánk oda a kocsinkat, meg a lovainkat, hogy haza hozhassa a Marczy gyereket.

— A Marczyt-e?

— Azt ám. Megütötte a fa.

Jól megütötte szegényt. A nagy gombóc-fejet épen lepényé lapította.

Másnap kijött a járásorvos, megnézte s azt mondta, hogy bátran el lehet temetni.

Az iskolából csak a kántáló diákok mehettek el a temetésre, mivelhogy nagyon csúnya idő volt, de én, bár még nem voltam a kántusban, szintén elkéreztem a temetésre és olyan keservesen megsirattam Marczyt, hogy szinte elcsudálkozott rajtam az egész gyászólagos gyülekezet.

Ők persze nem tudták, hogy abban a gyalultatlan deszkakoporsóban az én hűséges kis kenyerespajtásomat eresztik a földre...

Nausikaa.

A tengerparton járok egymagamban,
Még fönt a nap, de már közelg az est,
Biborsugara játszik a habokban,
Álmatag csend... nem hallok semmi neszt.

Hanyatló napnak véрпиros sugara,
Mely méltósággal itt körülrezeget
Talán szivednek forró vágyódása
Azért oly édes csókja s oly meleg.

Talán a szellő, mely a tengeren kél
Ajkadnak sóhajzásiból ered,
Midőn említész — óh! hogy ne említnél —
A szívem úgy fáj... mert nagyon szeret.

Óh visszatérsz-e zezugos hazából...
Óh visszatérsz-e — kedves idegen?...
Az alkonyfény azt rezgi: álmaimból
Nem lesz valóság... soha... sohasem!

Eperjes.

Kozma János.

☞ Kaukázuson keresztül. ☞

Írta: **Csudáky Bertalan.**

VIII.

Verőfényes nyári reggel. A jáltai öböl Náberezsnája útján nagy a sürgés-forgás. A partra épített hotelek előtt fürge tatár hordárok lázas sietséggel rendezik a podgyászokat azokra a kézi árbákra, melyekkel itt csak a hajóállomásokhoz szokás kivonulni. A tengerre telepített czölöpös kis kávéházak verandáin már ott zsi bong a szellős ruhájú fürdőző közönség. Ez a vakító fehér nyári ruhás tömeg hirtelenében olyan, mint a *Jajla-Dagh*-nak egy hóval borított szakadéka. Czipő, ruha, nyakkendő, kalap és ernyő vakítóan fehér színfoltot rajzolnak a kávéházak tarka ponyvafalaira. A főhehér gyapjúkalapok alól, melyek nélkül *Jaltát* el sem lehet képzelni, már kora reggel ezer és ezer kíváncsi szem vizsgálta azt a kényelmes berendezésű orosz gőzöst, amely a vadregényes Kaukázus első állomása — *Novorossijszk* felé volt indulóban. Ez a krimi nyaralók kiránduló hajója, ezt mindenki megnézi, akár van rajta ismerőse — akár nincsen — ez már így illik, ez a jáltai nyári szezon sikkjéhez tartozik. A gőzös fedélzetéről még egyszer végig tekintek a gazdag fürdőtelepeken, melyekről az orosz költők úgy beszélnek, mint valami paradicsomról. Aki itt jár — igazat ad nekik. Egy szemernyi tűlzás nem sok, de annyi sincs azokban a tüzes szonettekben, melyek az enyhe krimi partok természeti szépségeit dicsőítve zengenek. Nehéz szívvel távozzunk innen. Lelki tusakodás, erős, férfias elhatározás kell ahhoz, hogy összecsomagoljunk s hajóra vagy vasutra ülünk. Aki csak egyszer is látta *Livadját*, *Jaltát*, *Alupkát* vagy *Gurzufot* — annak szíve-lelke visszavágyakozik, mert kedves sok emlékekkel, sok édes reflexióval lettünk gazdagabbak, hogy itt jártunk. Az orosz emberre olyanok ezek a csudaszép helyek, mint az Allah híveire Medina, Mekka vagy Bagdad. Akkor — amikor, az életben legalább egyszer illik s lelki szükséglet is megnézni a templomok városát Moszkvát és a krimi partok felséges üdülőtelepeit.

Miután a hajó dőlczeg termélt parancsnoka felhőrpintette az utolsó pohárka *massandrai*, jelt adott az indulásra. Nagyon bömböl a gőzös kürtje, buzúgja a sziklás partok szakadékait s néhány perc múlva már a nyílt tenger kövér hullámain ringatózunk. Erről a hajóról éppen úgy nem hiányzik a mulattató *dzurna*, vagy *balalajka*, mint az olasz kiránduló gőzösökről a *csörgős gong*, vagy a czipogó *mandolin*. Rövid ideig még látjuk a partok festői szikláihoz tapadó villacsoportokat, — de aztán lassan elmosódik minden kép s a Fekete-tengeren uralkodó szürkés-lilás ködbe vész a krimi partok kedves panorámája. Minden élet, minden szórakozás a fedélzet pizcin könyvesboltja körül zajlik. Megindul a képeslapok, újságok, fényképek és könyvek vására. A mi könyvespiacunkon talán heteken át nem fogy el az irodalomnak annyi ujdonsága, mint amennyi az orosz hajók fedélzetén egy nap alatt. Hajón, vasutikocsiban az orosz ember csak négyféleképpen szórakozik: Könyvet olvas, cigarettázik, teázik és újra teázik. . . Tíz csésze tea. az európai ideggyógyászok fogalma szerint megdöbbenő katasztrófát jelent már, az orosz embernél ez még teljesen normális dolog. Az orosz hajókon csak az életuntak ásitának s unatkoznak. Étél-ital kifogástalan, a hangulat pedig távolról sem olyan nyomott, mint amilyennek egyes utazók festik. Aki egyszer Jaltáig, vagy Gurzufig eljutott, az ne siessen haza, mert oly közelben van már innen az érdekes Kaukázushoz, hogy szinte észrevétlenül juthat oda.

A nagy arányokban fejlődő *Novorossijszk* kikötővárosban lépünk először erre az ingerlően érdekes földre. Lelkünkbe lopózik *Lermontov* «*Démona*», s víz, ragad,

szágu, majd partra száll velünk s hamarosan ott termünk a kontinens legérdekesebb darab földjén, az erőteljes, a férfias szépségű *Kaukázusban*. A régi Kaukázust a száműzött orosz poéták műveiből ismerjük. Harcz, küzdelem, nagy csaták nyomai már elmosódtak ugyan, de a Kelet bélyege még ma is rajta van Kaukázus minden típusán. Vadregényes vidékét, a hegyek buzogó ásványvizeit, bányáit kifürkészték és elfoglalták az oroszok, de az európai kultúra még ma is csak mostoha gyermek ebben a hegyvölgyes birodalomban. Rettenetes csaták, dúló, vérengző háborúk folytak itt a harczias és függetlenségre vágyó hegyi néppel s emberföltötti küzdelmébe került Oroszországnak, míg le tudta őket igazni. Ezen a vérrel áztatott helyen, mint egy orosz geograful írja, a beteg és egészséges a tanult és profán, turista és kereskedő, szóval minden kasztbléli ember megtalálja a vonzót, az érdekeset, a pihenőt, a szórakoztatót és a munkát. Mindennek ellenére Kaukázust még ma is kevés európai keresi föl, pedig ez a darab föld etnografiai szempontból a legérdekesebbek közül való az egész kontinensen. Kaukázusról — már annyi mindent írtak össze a turisták, újságírók és tudósok, hogy — báró *Uszlár* szavai szerint — a sok írással akár a hatalmas kiterjedésű Darjali hegyszorosot is be lehetne tömni. *Lermontov* és *Puskin* örökbecsű műveiben sok jellemző históriát olvashatunk Kaukázusról. A kilencz és fél millióból álló lakosság zöme a kaukázusi, kisebb része pedig a mongol fajhoz tartozik. Ezek összesen negyvennél több nyelven s vagy százféle dialektusban dicsérik Krisztust, Allahot, Zoroasztert, fát, barlangot sőt még a bukott angyaloknak is akadnak tisztelői.

Novorossijszk kevés látni valót nyújt. Aki elhagyja a hajót, az mind a vasuti állomás felé siet, hogy mihamarább Kaukázus fürdőhelyeihez érjen. Kellemes változatos vidékeken haladunk, de a vad, a félelmetesen szép Kaukázustól még messze vagyunk. A *Minerálnija vodi* állomásnál leszállunk s bepillantunk a közeli fürdőtelepek költői szépségű völgyeibe. Nincs hely, hol a természet oly pazar forrásokból ontaná a különböző hatású ásványvizeket, mint a *Bestau* és a *Masuka* hegyek aljában elterülő gyógyhelyeken. *Pjátigorszk*, *Kiszlovodszk*, *Zselyiznovodszk* és *Esszentuki* Oroszország elsőrangú fürdőhelyei közé tartoznak. A *pjatigorszki* forrás csodálatos gyógyerejét már *Nagy Péter* czár is ismerte s azt tartják felőle, hogy alig van betegség melyet meg nem gyógyítana. Itt üdült egykor a tépelődő *Lermontov* is, az oroszok halhatatlan poétája. Minden hely, minden zug — az ő emlékének van szentelve. A nagy poéta lelki tragédiáiból legtöbb titkot rejteget a *Masuka* hegy barlangja, hol a forró nyári napokon — kerülve a verőfényt és az életnek örülő, kaczagó embertömeget, a legszívesebben tartózkodott. Innen gyönyörködött a vadvirágos völgy hangulatában, itt leste a lenyugvó nap gazdag színjátékát; merengett, írt, filozofált, töprengett a gyarló emberek egoizmusán, majd istentagadó lett s végre rájött, hogy ő sem különb a többi halandónál. *Lermontov* merész szárnyalású művei érdekesebbek, mint az egész orosz nemzet története. Kezdetben ő is boldog volt, ő is hitt és szeretett, mint sokan a milliók közül, de aztán meghasonlott; — gyötörte az élet, a céltalanság s mondják, hogy az öröm feltűnő mosolya játszott az arcán, amikor *Martinov*-val megmondolatlan és végzetes kimenetelű párbajba keveredett. Pompás szobra ott emelkedik a *pjatigorszki* boulevard közelében. Mély gondolatokba merülve kezére támaszkodik, sőtét szeméi hidegen tekintenek a gyógyhely sétányaira, melyekbe egykor az ő érdekes alakja és fényes szelleme öntött életet. Szerette a mámoros kikeletet, a dalos madarak csevegését s a hegyi patak zúgását; de kétszeresen szerette a lombtalan fák bánatos sóhaját s a hideg téli tájak hangulatát. Sokszor mondta,

hogy «szébb, felségesebb Pjätigorszka boulevardja a csikorgó téli napokon, mint a virágfakasztó május melegében.»

A regényes fekvésű kaukázusi fürdők közül, a fényűzés és forgalom tekintetében elsőhelyen áll *Kiszlovodszk*. Ez a fürdő a gazdag tatárok és cserkeszek Montecarloja. *Pjätigorszka* a betegeké, *Kiszlovodszk* a dózsölőké. Világvárosi zaj, pezsgő, gondtalan élet, keleti pompa s a botor költekezés nyári tanyája ez a fürdőtelep. Lakosságát már Lermontov is két csoportba osztotta: «nyuzókra és megnyuzottakra». A pazar berendezésű fürdőtelep legvonzóbb pontja a hatalmas *nyárfa allée*. A gyönyörű, szimmetrikus fasort *Voronzof* herceg Kaukázus egykori helytartója ültette. A kellemes sétány végpontján emelkedő *Nárdán* képtár is az ő művészi törekvéseinek a gyümölcse. A képtár és a színház közelében pedig ott forr, buzog, háborog a szénszavas *Nárdán* forrás. Kellemes üdítő vize bőségesen ellátja egész Oroszországot, sőt még a messze fekvő Keletnek is jut belőle. Huszonnégy óra alatt átlag 210 ezer hatalmas veder vizet szolgáltat. A forráshoz épített nagy díszcsarnokban sokszor kiviradtig dózsölnek, tánczolnak. Kaukázus *tatár*, *lyezgin* és *cserkesz* eleganciája itt ismerkedik s a Kelet aranyifjúsága is többnyire itt szokta megoldani a házasság nem könnyű problémáját. Nagy híre van azért ennek a fürdőnek Kaukázusban s egész Oroszországban. Aki jól akar mulatni, költekezni, meg-nősülni vagy férjhez menni — az menjen Kiszlovodszkba, mondják az oroszok.

Kaukázus fürdőinek enyhe állandó éghajlata, fekvése, de különösen a különböző nemzetiségek tarkabarka színvegyülete sajátos, megkapó festőiséget kölcsönöz s a nyugateurópai ember lelkére a látványosság ingerével hat. *Oroszok*, *kabardok*, *gruziaiak*, *cserkeszek*, *perzsák*, *örmények* és még a hány típusa van ennek az ujkori Babilonnak, az a nyár idején, mind ide sereglik. Aki ezeket a festői — sőt harcias színezetű jelmezbe öltözött népfajokat közvetlen-közletről látni akarja, az a kora reggeli órákban siessen a *Nárdán* forrás ivócsarnokába. Itt halad előttem egy pöfeszkedő, dőlczeg termetű *mingrel*. Az ember azt hinné, hogy valamely magasabb rangú kozáktiszt adjutánsa. Tetőtől talpig fegyverben és akkora báránypör-sipkában, hogy egy népes gólyacs család kényelmesen elérne a tetejében. Ez a merész tekintetű *mingrel* nem a kozáknak segít harcolni, hanem a kozák ellen küzd; különben többszörös birkanyájtulajdonos, messze — igen messze, valahol a felhőkarcoló kaukázusi havasok lejtőin. Amit a szentberkek tiszteletére szánt áldozatoknál megtakarított, azt ide hozta Kiszlovodszkba, hogy az orosz kultúra oltárán ragyogtassa ősi fegyverét és fitogtassa vad eleganciáját. Itt vannak a festői öltözetű *gurjczek* is. Felér egy moléri játékkal, amint a tüneményes szépségű gruziai dáma körül sűrögnek-forognak. Ezek a gurjczek azt állítják magukról, hogy előkelő nemzetiségük már a népvándorlás előtt is szörnyen nevezetes volt. Igaz — ma sem az utolsók ezek a kaukázusi lovagok. Legjobb és legrikítóbb nadrágban ők járnak s a kétélű kindzsált kéjes élvezettel markolatig tudják döfni az ellenfél szívébe. A kaukázusi fürdők gazdag népkévereke már erősen sejteti velünk, hogy az ázsiai törzsek érdekes országában járunk.

(Folytatjuk.)

Tisztelettel kérjük azokat az előfizetőinket, akiknek negyedévre szóló előfizetése e hó elején lejárt, szíveskedjenek azt — a lap akadálytalan küldése érdekében mielőbb megújítani.

IRODALOM ÉS MŰVÉSZET

Irodalmi vargák.

(A Szerda esetéhez.)

Egy bágyadt őszi napon, október elején, a virulás színével ékeskedő zöld borítékú füzet jelent meg a magyar irodalom tarlott berkeiben. «*Szerda*» volt a címe, mert ez kérem új, eredeti, sokatmondó, hangulatos, sőt genialis cím! Úton-útfélen, a filátori gáttól az elevátorig, rikító piros falragaszok hirdették az ámuló népek, hogy imte eljött, megszületett a várva-várt kitünő, európai magaslapon szárnyaló magyar *revue*. (Igy, kérem, francziául, mert ez is új, eredeti stb. stb.) A Szerda Szerkesztője: *Gundel Antal* író. (Író — így van a közjegyzői okiratban!) Tehát *Gundel Antal* író. Van-e, ki ezt az írói nevet ismeri? — kérdezték álmélkodva. — Nincs! No, nem baj, a plakátokon más nevek is voltak. Értékes, komoly és tisztességes írói nevek, például: *Ambrus Zoltán* és *Ignotus*. Ez már más. De mégis, mit akar *Gundel* úr? — kérdeztük tovább töprenkedve, — aki lehet tisztességes, becsületes úri ember, de mint író, mint szerkesztő, mint az első, a legelső magyar folyóirat, a *revue* szerkesztője... kissé furcsán fest! No, de legyünk egy kis türelemmel. Bizonyára ifjú erő-től duzzadó talentum ez a *Gundel Antal*, aki idáig nem talált teret az érvényesülésre. Várjuk csak a szerdákat és megmondja ő maga, hogy ki ő és mit akar? A szerdák jöttek-mentek, de *Gundel Antal* írói talentumának dokumentumait egy sem hozta. Ellenben irodalmi kávéházakban mesés honoráriumokról kelttek szárnyra a hírek s a Szerda írói gárdája egyre szaporodott. Bár dicséretükre legyen mondva, voltak tartózkodó írók is, akik látva a biztos bukást, távol tartották magukat *Gundel* úrtól.

Hozott a folyóirat egy-két értékesebb tanulmányt és novellát a fentisztelet értékes írók tollából, de emellett, sőt később enélkül is, hozott aztán kétségbeesítően akadémikus szürkeségű értekezéseket és a megtébozódásig értelmetlen verszeteket. Most aztán még kevésbé lehetett tudni, mit akar hát *Gundel Antal* és mi lesz a Szerdából? Végre jött egy szerda, amely nem hozta meg a Szerdát és ezzel meghozta a feleletet. Ezt a feleletet azonban nem *Gundel Antal* író írta, hanem az édes apja, a közízületben álló polgár és nyugalmazott vendéglős, *Gundel János*, a régi «István főherceg» tulajdonosa, akinek legalább annyi köze volt az irodalomhoz, hogy irodalmi társaságok ünnepi ülései alkalmából ebédéről gondoskodott éttermében. Nos, a jó *Gundel* bácsi azt felelte, hogy egyszerűen beszünteti a Szerdát, amelynek, szerinte, horrorbilis költségei — egy-egy szám több, mint 4000 koronába kerül — az ő zsebét terhelik s amelyeket nem hajlandó tovább fizetni. Kínos hírlapi botrány révén kiderült egyszersmind, hogy a lap szerkesztője nem is *Gundel Antal*, hanem *Hubert Emil* volt (van-e, ki ezt az írói nevet is ösmeri!?). akire *Gundel Antal* közjegyzői okiratban a «lap szerkesztését, szellemi irányítását teljhatalmú intézkedési joggal» ráruházta s akinek ezért öt évi időtartamra évi hater ezer korona fizetést ígért. Egy másik, ugyancsak közjegyzői szerződésben, a lap egyik rovatának vezetéséért, ugyancsak öt esztendőre még külön havi kétszáz koronát biztosított *Hubert* úr részére, akiről most az is kiderült, hogy segédőr a Nemzeti Múzeumban. Mindez egyébként nem tartozik miránk. Miattunk ígérhetett volna *Gundel* úr tiszteletdíj összegét is *Hubert* úrnak, akár az emberi kor legvégű határáig. Ebben az egész bonyodalmas ügyben, melynek egyéb gubancos szálaait itt nem bagozzuk, mi legfőképpen csak azt találjuk különösnek és sajnálatosnak, hogy olyan írói gárdát,

amelyben — kivéve a kivetendőket — igazi gárdisták, sőt szinte-zsintze generálisok is voltak, ilyen szégyenletes puccsba vezethetett két kaptafájától elrugaskodott — irodalmi varga. Mert egyébként — legalább eddig ösmert írói alkotásai után — nem minősíthető sem Hubert Emil úr, sem Gundel Antal úr

Gereben.

Rákóczi. Komoly írónk komoly és irodalmi értékre törekvő színpadi műveikben is, amelyeknek tárgyát a Rákóczi korából merítették, finom megérzéssel és nemes tartózkodással óvakodtak attól, hogy magát a fejedelmet színpadra állítsák. Érezték, hogy a gloriózus szabadsághős nagy, tiszta alakja nem való a festett pompák masírozó-szagu birodalmába, ahol bárhogy megvilágítsák is hazug görögützell, gloriájának a lelkebe sugárzó fénye csak elhomályosulhat vagy hazug színt ölthet, különösen ama közönség szemében, mely nem tud különbséget tenni história és színmű között. Áll ez történelmünk más dicső alakjaira is, noha egy sincs lelkünkhoz úgy hozzáéne, mint a fejedelem. De jöttek az operett-gyárosok, akiknek nincs meg ez az érzékük. Épen ezért operett-gyárosok. Dicsőséges Mátyás királyunk már hetek óta domborít a Népszínházban — azaz a prágai ghetttóban és trikóban. Énekel, hempereg, szalonázik és a csillagok felé rugdos. . . Most meg II. Rákóczi Ferenczet állítják a Királysínház deszkáira, hogy esténként három órán át mulattassa az unatkozó és pénzéért szórakozni kívánó közönséget azzal, hogy énekel és szerelmeskedik a bécsi Burgban, énekel és szerelmeskedik a harcmezőn. szóval három teljes órán át mindig ezt teszi, még ha csatát vesz is emiatt. De hát a közönségnek, a pénzéért szórakozni kívánó közönségnek ének kell és szerelm. Rendben van, a közönségnek igaza van. Am nem tud-e más énekelni és szerelmeskedni a festett világban, csak a gloriózus históriai hősök? Persze a nagy mesehősök (a nagy írók mesehősei) már elfogytak — jöjjön hát a história. De elég lesz már ebből, tisztelt operettes urak, vannak még más tekintetek is a világban, mint a kasszasiker és a nem tudom hányadik jubileum! . . . A darab unalmas és száraz szövegét egyébként *Bakonyi Károly* írta (Petőfi Sándor nélkül), komoly értékű, hangulatos magyar muzsikáját *Kacsul* Pomgrác szerezte, akinek meg most voltak igen jóvívő munkatársai: a régi jó kurucz hegedűsök és *Endrődi* Sándornak szinte magukban is zengő kurucz-nótái. A Királysínház a tőle megszokottnál is nagyobb fénytel és előkelő izléssel állította ki a darabot és *Küry Klára* igazi subtilis művészettel játszott meg egy kevésbé hálás, elmosódó szerepet.

A Petőfi-Társaság zarándokútja. A Petőfi-Társaság — mint már jeleztük — testületileg elzarándokolt Kassára Rákóczi sírjához. A kegyeletés útra szombaton indultak a társaság tagjai s ma vasárnap megjelennek a domban tartandó ünnepi istentiszteleten, aminek végzetével a fejedelmi kriptába mennek. A szent hamvak fölött *Endrődi* Sándor másodelnök költői imát mond, *Herczeg* Ferencz elnök pedig leleszi Rákóczi koporsójára a Társaság babérágát.

Rákóczi-kiállítás a Múzeumban. A Magyar Nemzeti Múzeum különböző osztályaiban, így a levéltárban, könyvtárban és régiségtárban gazdag Rákóczi-gyűjtemények vannak. Ezeket a Múzeum igazgatósága most összegyűjti és együtt mutatja be a közönségnek a Múzeum szoborcsarnokában, kiegészítve ezt az anyagot még a Magyar Történelmi Képcsarnok Rákócziára vonatkozó képeivel. A rendkívül érdekes ereklye-gyűjtemény, melyhez Szalay Imre igazgató külön tárgymutatót készítettett, december hó folyamán nyílik meg.

Erzsébet királyné szobra. Dicsőült emlékü nagyaszszonyunk, Erzsébet királyné emlékeztet új szobornál fogja hirdetni nemsokára a fővárosban. A boldogult királyné volt személyes környezetéből indult ki a kegyelet eszme, melynek megvalósítását *Nopcsa Elek* báró, a királyné főudvarmestere, *Festetics* Mária grófnő udvarhölgy és *Ferenecz* Ida társalkodónő vállalták magukra. Az életnagyságú fehér márvány-szobrot az Ullői úton épülő Örök-imádás templomban fogják fölláttani. Az egész szép ügyben csak az a sajnálatos, hogy — amint értesülünk — a magyar királyné szobrát nem magyar, hanem egy külföldi szobrász mintáztá.

Lavotta szerelme. Az Operaház kissé megkésve állott elő első eredeti újdonságával, mikor a többi színházban már a harmadik-negyedik bemutató, sőt jubileumok járták. De megbocsátható ez a késedelem, mert a dalmű-újdonságra vágyakozók türelme ezúttal igazán színpompás szép rózsát, azaz hogy operát termelt. *Berczik* Árpád, a kítőnő vigjátékíró, «Himfy dalai»-nak koszorús szerzője, ismét az ő színes, szép magyar világába ment ihletért, hangulatért s a mult század elejének hírneves zeneszerzőjét, *Lavotta* Jánost választotta opera-szövege tárgyául. Erős költői szabadsággal egy érdekes, poétikus szerelmi epizódot hozott színe *Lavotta* életéből. A gyönyörű librettóhoz, melynek verseit *Farkas* Imre írta, értékes és magyar motívumokkal átszőtt munkát szerzett *Hubay* Jenő s a «Kremonai hegedűs» szerzője e művével is méltóan mutatkozott be a közönségnek, mely rendkívül nagy tetszéssel fogadta *Lavotta* szerelmét. A kítőnő szerzők mellett különösen *Takácsot* (*Lavotta*) és *V. Krammer* Teréz (*Ilona*) művészetét ünnepelte a premier fényes közönsége számtalan kihívással és koszorúval.

A felvidéki vándorkiállítás. A Képzőművészeti Társulat vándorkiállítását, melyet oly szép érdeklődés kísér mindenütt, mint értesülünk, egy új állomással megtoldják. Ez az új állomás *Debreczen* lesz. A kiállítás most Eperjesen örvend nagy látogatottságnak, innen Sátoraljaúj helyre s onnan Debreczenbe viszik. Az utolsó állomás helye Gyöngyös városa lesz.

Ör.

A HÉTRŐL

A hercegprimás betegsége. *Vaszary* Kolos hercegprimás e héten súlyosan gyöngéledett. A beteg egyházi-fejedelem íránt az egész magyar társadalomban szeretetteljes részvét nyilvánult meg. A hercegprimás ugyan még teljesen jobban, de állapota már enyhült. A primási palotában napról napra tömegesen érdeklődtek a hercegprimás egészsége iránt. Így többek közt *József* királyi herceg *Batthyány* Béla gróf szolgálattevő kamarása útján, továbbá *Apponyi* Albert gróf, *Zichy* Aladár gróf, *Darányi* Ignác és *Josipovich* Géza miniszterek, *Wallacics* Gyula titkos tanácsos, özvegy *Pállfyné* grófné és igen sok mások.

A debreczeni Bocskay-szobor. A debreczeni Bocskay-szobor-bizottság a Csokonai-Kör közreműködésével vasárnap leplezi le *Bocskay* szobrát. Az ünnepi sorrendje a következő:

I. A *Csokonai-kör* ünnepi felolvasó ülése délelőtt fél tizenegy órakor az Arany-bika dísztermében. I. Erős vár a mi Istenünk. Egyházi ének. Előadja a főiskolai énekkar. 2. Ünnepi emlékbeszéd. Mondja: *Boldisár* Kálmán dr., a Csokonai-kör választmányi tagja. 3. Bocskayról. Históriai ének. Irta és felolvassa: *K. Tóth* Kálmán, a Csokonai-kör választmányi tagja. 4. a) Bocskay ének. Szövegét és dallamát írta: *Kovács László*. Előadja: a városi dalosegyesület. b) Régi vitézi ének. Előadja: a városi dalosegyesület. 5. Hajdú-történet. Irta és felolvassa *Móricz* Pál. 6. Szózat. Előadja a városi dalosegyesület és a főiskolai énekkar. — II. Az *Emlékkönyv* déli tizenkét órakor szoborleplezés. 1. Ének Bocskayról. Előadja: a főiskolai énekkar. 2. Bocskay szobránál. Ünnepi költemény; írta s előadja: *János* Zoltán, a Csokonai-kör választmányi tagja. 3. *Veszprém* Zoltán főispán, a szobor-bizottság elnöke átadja a szobrot. 4. *Kovács* József polgármester és *Géresi* Kálmán, a Csokonai-kör elnöke, átveszik a szobrot. 5. Himnusz. Előadják az egyesült helybeli dalosegyesületek. — III. A leplezés után délután egy órakor ünnepi közebéd az Angol királynő éttermében.

Szana Tamás beteg. *Szana* Tamást, a jeles aethetikust és műbíráót, az Uránia színház igazgatóját, súlyos baleset érte: szombaton este Bástya-utca 11. sz. alatt levő lakásán jobboldali szélhűdés következtében összeesett s azóta ágyban fekszik. A kiváló író iránt irodalmi és művészeti körökben általános a részvét.

Dr. Hodinka Mihály. Ezt a nevet, amely a történeti tudományban oly kítőnő hangzású, megérdemelt kitüntetés érte. A király — mint örömmel értesülünk — a név viselőjét, a jeles történészt, aki legutóbb mint *Burg*-könyvtár őre végzett nagyfontosságú történeti kutatásokat, a pozsonyi jogakadémia történelmi tanszékére rendes tanárnak nevezte ki. Ez a kinevezés bizonyára örömteljes visszhangot fog kelteni a magyar gör. katolikus társa-

dalomban is, amelyhez a kitüntetett férfiút, hogy úgy mondjuk, benső, vérségi szálak fűznek. Dr. *Hodinka Mihály* ugyanis fia Máramaros megye legszimpatikusabb papjának, aki életének gazdag ismereteivel, széleskörű tudásával szolgálta mindig egyháza és a hívek társadalmának érdekeit.

☞ **A kassai gör. kath. eperjesi kerület szalmalángú nyilatkozatára,** amelyben kifogásolja, hogy a Gör. Kath. Hírlap főszerkesztőjét, Demkó Kálmán urat saját hitsorsosaink előtt diszkreditáltuk, — megjegyezzük, hogy mi 1906 évi szeptember 30-iki számunkban csak ezeket mondottuk:

☞ Egy fővárosi lap annak tulajdonítja Demkó Kálmán nyugdíjaztatását, hogy a miniszterium részéről e napokban hivatalában tartott vizsgálat — pénzübeli szabálytalanságoknak jutott a nyomára. Mi a magunk részéről azt a megjegyzést fűzzük ezen híresztelésekre, hogy ismervé Demkó Kálmán *éldégi szereplését és puritán jellemét*, lehetetlennek tartjuk, hogy a váratlanul bekövetkezett nyugdíjaztatása oka ebben rejlenék. Óhajjuk és kívánjuk, hogy Demkó Kálmán hírtelen megrendült egészségi állapota minél előbb helyreálljon.

Miután ebben farizeusságot keresnek, mi jóhiszemű állításainkat ezennel visszavonjuk.

☞ **Az író úr.** Mi lesz, *Petrássevich Géza* úr? Bokros érdemei előtt, melyeket a nemzeti irodalom felvirágoztatása körül szerzett, leemelt kalappal állunk mi újra s valóban bámulatba ejt újra és újra, hogy a *mucsa*i szokások ellenére a *mucsa* önt oly czuppanósan homlokon csókolta, mint keveseket széles e hazában — az írók nagy gárdájában. Ön, kinek írói neve és ragyogó talentuma már az akadémia kapuit döngeti, s ha a boldog francia földön él, mihamarább a negyven halhatatlan sorába kerülne; ön a *Petronius* álnév egyetlen, szabadalmazott birtokosa, felekezeti szeretettel kérjük, legyen kegyes méltassa válasza az ön írói fényében sűtkéző csipri-csupri epigonokat, mikor vette föl, még a görög császárok glóriájának fényét is elhomályosító *Petronius* álnévet? Óh, szóljon, *Petrássevich Géza* író úr, mikor és hol és mely halhatatlan alkotása az, mely alá ezt a babérvézet és szabadalmazott nevet, — először kegyeskedett odarajzolni?

☞ **A titkár úr.** Vannak titulusok, melyeknek kiejtésekor valami bűbájós muzsika csendül meg a fülben. Elnök, titkár, pénztárnok! Valóságos varázsszavak. De hajh, igaz van a lembergi csodarabbinak, nagy baj a földön, hogy minden mulandó!... Az idő eljár, hogy lejárja az embert, hirt, dicsőséget, reményt, sőt még a bizalmat is. Titkárok jönnek, titkárok mennek. *Prodán János* nevű úr szintén volt titkár, és most nem az. A bizalom körül egy kis folt, igazán, csak egy kis folt huppant elő — s lemosni nehéz volt. Laptulajdonos Egyesületünkél viselt állásától, mint beavatott helyről értesülünk, *Firczak Gyula* munkácsi püspök személye ellen elkövetett csufondáros denuncziálásért, nevezett tisztségétől egyszersmindenkorra felmentett. Az idő, hogy eljár... Titkárok jönnek, titkárok mennek s nincs titok e földön.

☞ **A pénztáros úr.** A *«Vasváry Pál-kör»* 1906. évi október hó 20-án tartott alakuló ülésének lefolyásáról egy *Görög Kath. Hírlap* nevű újság november 17-iki számában a következő pénztárosi jelentést olvassuk:

☞ Mint a «Hármas alap» pénztárosa, ezennel a közgyűlés elé helyezem:

1. A «Hármas-alap» bevételeit, kiadásait és számadásait feltüntető jegyzékeket.
2. Egy darab 25 K értékű kötelezvényt.
3. Egy darab 4 K értékű kötelezvényt.
4. Egy darab 10 K értékű kötelezvényt.
5. Egy darab 10 K értékű kötelezvényt.
6. 95 K 92 f, azaz kilencvenöt korona 92 fillér készpénzt; egyben felkérem a kört, hogy a nálam levő egyéb s a «Hármas-alap»-ra vonatkozó irományok átvételéről gondoskodjék.

A kötelezvények magyarázatául megjegyzem, hogy az alap növelése érdekében biztos egyéneknek 20%-os kölcsönöket szolgáltattam ki. A 2-4. alatti kötelezvényeket magam garantálom, az 5. alatti elnöki rendeletre adtam ki.

Figyelmébe ajánljuk ezt az idegen pénzzel való üzérkedést a királyi ügyészségnek, a készpénz helyett kötelezvényekkel való elszámolást pedig az illetékes ellenőrző fórumoknak!

☞ **A posta pályázati hirdetése.** A magyar királyi posta- és táviratigazgatóság az 1907-1908. évi posta- és táviratigazgatósági pályázatra való bocsátás céljából pályázatot hirdet. A tanfolyamra összesen 91 gyakornokjelöltet vesznek föl.

☞ **Esküvő.** *Demjanovich Andor* munkácsi főgym. tanár, lapunk főszerkesztőjének nagyképzettségű testvércse, e hó 25-én vezette oltárhoz *Zsotkovics Kálmán* malmosi gör. kath. esperes lelkész és lapunk illusztris munkatársának leányát, *Annát*. Az esketést Dr. *Szabó Simon* cz. esperes végezte. Az esküvő fényes lakomáján számos pohárköszöntő hangzott el az örömszülők s a fiatal házaspár éltetésére. Ad multos annos!

☞ **A Szent-Pál-székesegyház veszedelmében.** Londonból táviratozzák, hogy a Szent-Pál-székesegyház a csatornázás miatt nagy veszedelmében van. Építészek megállapították, hogy a delnyugati részen levő torony 13 hüvelyknyi repedést mutat s ez a repedés még folytatódik. A hatóságok komolyan nyugtalanodnak. A Szent-Pál-székesegyház, amely a City középpontjában van, London legkiemelkedőbb épülete s az által, hogy egy dombon épült, messziről látható. A templomot 1675-ben kezdték építeni és 1710-ben fejezték be. A székesegyház, mely hasonlít a római Péter-templomhoz, csakogy kisebb, latin kereszt alakú és 110 méter magas.

☞ **A görög király a pápánál.** György görög király Rómába érkezett, hogy meglátogassa X. Pius pápát. Ez alkalommal a Vatikánban ugyanazt a cerimóniát fogják követni, mint amelyet annak idején Edvárd angol király látogatásakor követtek. Minthogy Görögországnak a pápai szentszéknél nincs képviselője, György király a kvirináli görög követségről indul el a Vatikánba. Itt az athéni katolikus érsek fogadja, aki elvezeti a pápa lakosztályába. Vatikáni körökben meg vannak róla győződve, hogy György király és a pápa találkozása a lehető legbarátságosabb lesz. Rámutatnak arra, hogy Görögországban a katolikusok teljes vallási szabadságot élveznek és hogy az athéni katolikus érsek, aki az apostoli delegátus címét viseli, az athéni udvarral és a görög kormányval a legjobb viszonyban van.

☞ **Az ungvári dalárda,** mint levelezőnk írja, folyó hó 25-én este, az ungvári társaság összes termeiben, hangversenyyel egybekötött táncmulatságot rendez.

A SZERKESZTŐSÉG ÜZENETEI

B. D. Budapest. A legnagyobb sajnálatunkra későn kaptuk meg s most már elveszítette aktualitását. Legyen mielőbb szerencsénk.

K. (Tavaszi hangok.) Ügyes dolgok, de hát hogy jut az eszébe valakinek késő őszi-dőn tavaszról énekelni?

B-y A. (A pörüljártak.) Ily című becses novellájának csak a negyedik oldaláig jutottunk s ön már három ártatlan életet kivégezt. Tovább olvasni nem volt szívünk. Máskor ne legyen ilyen kegyetlen.

Figyelő. Köszönjük szépen.

H. J. Kérdésének utána járunk s jelezzük az eredményt.

Quis? Az a munkatársunk nem hatalmazott föl bennünket arra, hogy a nevét közreadjuk. Nem az, akit ön gondol.

G. R. (Az első lép.) Bizony-bizony megcsipte a mi arcunkat is, amikor ezt a fagyos zöngémet elolvastuk.

D. R. Igen. A karácsonyi könyvpiazzra szánt könyvekről majd adunk egy kimerítő tájékoztatást. Ez idén lesz miben válogatni.

A „Magyar Világ” minden nagyobb forgalmú fővárosi trafikban kapható.